

Här finns hela fält av svagrosa orkidéer som Jungfru Marie nycklar och ...

... blå jungfrulin.

Ge blomsteräng

Skapa en äng i din trädgård. Genom att utarma jorden på växtnäring gynnas ängsblommorna på gräsens bekostnad. Det tar några år men därefter har man en lättskött del av trädgården. Hur man gör? Läs här och inspireras av Linné.

Text och bild: LENA SONNE

Ängen är vår mest omhuldade natur, prisad av skalderna och älskad av alla. ”Om sommaren den gröna på ängen vill jag gå”, skriver Lennart Hellsing i dikten Sommarkung. Både i dikten och i våra drömmar finns ”de fagra blomsterängar”, men sällan i våra trädgårdar.

Samtidigt är mångas vanligaste trädgårdsarbete prosaiskt och tråkigt – att klippa gräs. Visst är det skönt med en välklippt gräsmatta – men är det nödvändigt att klippa hela trädgården? En del av den kan kanske bli en lättskött och skir blomsteräng, med prästkragar och blåklockor i stället!

Blomsterängar eller slåtterängar var vanliga på svensk landsbygd för bara femtio år sedan. Men mycket av kunskapen om hur man får till och hävdar en äng har sedan dess gått förlorad. För att lyckas skapa en blomsteräng krävs sen och årlig slåtter. Ett absolut måste är att höet samlas upp. I en trädgård måste i regel sådd eller inplantering till, eftersom naturlig fröspridning inte längre fungerar och ängsblommorna inte kommer av sig själva.

Växande intresse

Blomsterängen har sitt ursprung i vårt snart förlorade kulturlandskap. Men nu växer ett allt större intresse för de skira, vilda ängsblommorna.

– Inte bara för deras skönhet, utan också för pollineringen – för att gynna bin, humlor och fjärilar, säger Inger Runeson, på Pratensis AB, som säljer ängsfröer från sin egen ängsfröodling på Opparyd Råsgård i södra Småland, via nätet.

En blomsteräng med ängsgräs och äkta ängsblommor är ett Eldorado för bin, fjärilar och humlor. Ja, inte så lättskött i början kanske, men med åren allt

För varje år väcks fler hotade arter till liv på Linnés Råshult.

Lena och Michael Michaélsson har sedan 27 år länsstyrelsens uppdrag att sköta Carl von Linnés kulturreservat Linnés Råshult på 1700-talsvis.

en en plats

vackrare. Blomsteräng är ett utmärkt sätt att skapa naturliga biotoper som gynnar mångfald för både växter och insekter.

Passar i ett magert och stenigt hörn

Hur skapar man då en blomsteräng i sin trädgård? För att anlägga en blomsteräng kan man göra på flera sätt – antingen gräva upp gräsmattan, ta bort kväverik matjord och så in frön i magrare jord eller plantera ängsblommor, som på Opparyd Råsgård, eller genom traditionell skötsel återskapa gammal ängsmark.

Välj t ex det magraste hörnet av trädgården. Där borde förutsättningarna vara bäst.

Inger Runeson som är utbildad biolog, rekommenderar att man först gräver bort allt, men det går också att täcka gräset med en markväv, lägga dit jord som man sår på – eller kanske bara ha en pallkrage, till att börja med.

Fördelarna med att anlägga en äng är flera. Med en blomsteräng i stället för gräsmatta minskar arbetet med gräsklippning. Eller ersätt en blomrabatt med

blomsteräng och slipp ogrärensningen! Låt en del av trädgården bli vild och naturlig. Den anlagda ängen ger med tiden en rik och fin blomning under lång tid av året, med ett minimum av arbetsinsats.

– Vi har vilda, fleråriga örter och gräs i en sammansättning som motsvarar svenska förhållanden, säger Inger som tycker att man inte ska blanda in importerade fröer, som kan ha svårt att klara svenska förhållanden.

– Vi har ca 50 olika ängsplantor och ängsfröblandningar av svenskt ängsfrö, för torräng, skuggig eller våt mark.

Det finns blandningar med vanliga ängsblommor som humleblomster, tjärblomster, ängssyra, gråfibbla, styvmorsviol, käringtand, ängsvädd och åkervädd, gökblomster, gulmåra, prästkrage, johannesört och lite ovanligare arter som darrgräs, kattfot, rödfibbla, rödklint, höskallra samt äkta förgätmigej och gul svärdslilja för lite fuktigare mark och plantor av slättergubbe m m.

De har också utförliga beskrivningar på hur man anlägger en blomsteräng. ➤

Rödfibblans glödande blommor lyser upp i blomsterängen på Opparyd Råsgård.

»När din blomsteräng väl etablerat sig, är den lättskött.«

Darrgräs.

► Bästa tiden att så ängsfrön är i april–maj eller augusti–september. Ängen bör slås med lie eller slätterbalk. Ta bort allt klipp, kompostera eller torka till hö – låt det inte ligga kvar mer än en vecka.

– Fridlysta arter som orkidéer sysslar vi inte med, säger Inger Runeson. De behöver dessutom kalkrik jord som på Öland och Gotland.

Renässans för blomsterängen

Tillsammans med forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet i Ultuna är Pratensis AB med i ett projekt för att se hur man kan anlägga blomsterängar även i våra parker, för att öka biologisk mångfald och artrikedom. De ser en renässans för blomsterängen. Kommunala parkförvaltningar låter numera viss mark bli blomsteräng.

– Många ängsblommor lockar till sig viktiga pollinrare som fjärilar, humlor och bin. Men många ängsväxter är på väg att bli ovanliga eller utrotningshotade. Anlagda naturmiljöer kan bli en räddning för en del av ängsväxterna.

– Många ängsblommor frösår sig, men t ex vallmo, klätt och blåklint är ettåriga och måste sås på öppen jord igen för att komma upp – de hör ju ursprungligen hemma på åkern.

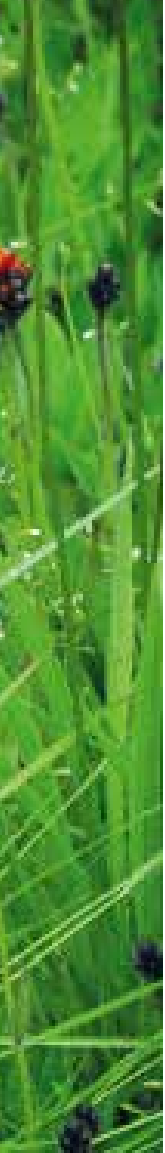
– Det räcker inte att bara så frön i gräsmattan – de har ingen chans att klara konkurrensen från det kraftigare gräset.

– Blomsterängen är ett alternativ till gräsmattan. Lite enklare att underhålla, men inte helt underhållsfri, säger Inger Runeson.

Inspiration från Linnés Råshult

Trädgårdsentusiaster kan hämta mycket inspiration från blomsterängen i det svenska kulturlandskapet. Det var här bönderna skördade allt vinterfoder till sina kreatur och slog med lie och skapade de bedårande blomsterängar som nu slyats igen. Orsaken är att nötkreaturen flyttat från de magra hag- och ängsmarkerna och ner på den bördiga åkerjorden och 70-talets skogspolitik föreskrev skogsplantering på betesmark. Granen tar död på all annan vegetation.

När vi besöker Linnés Råshult norr om Älmhult i Småland, blommar hela fält av orkidéer som Jungfru Marie nycklar och även jungfrulin, solvända, darrgräs, granspira och höskallra brer ut sig och slättergubbarnas stolta kronor lyser gult i slätterängarna. Det är Michael och Lena Michaëlsson som sedan 27 år har länsstyrelsens uppdrag att sköta blomsterängens Linnés kulturresevat på 1700-talsvis. Och

Många ängsblommor frösår sig, men t ex vallmo, klätt och blåklint är ettåriga och måste sås på öppen jord igen för att komma upp.

Linnés Råshult.

Höskallran finns med i Inger Runeson på Pratensis ängsfröblandningar. Enligt gammal bondetradition skallran den när ängen ska slå.

kanske har de lyckats återskapa den äng med ängsblommor som är lika älskvärda och konstlösa som på Linnés tid och som han lät sig förtrollas av under vår och sommar, då han inte hade tid att vara sjuk och dyster. ”Flora kommer strykande med hela sin sköna armé och jag måste mönstra henne”, skrev denne geniale 1700-talsintellektuelle, besatt inte bara av nytan av odling utan också dess skönhet.

Att Linnés sju hektar ängsmark inte är planterad har även en skolad biolog svårt att inse. När en representant från Unesco, chef för en botanisk trädgård i Spanien, inventerade Råshult för världsarvsklassning blev han mäktigt imponerad av dess blomsterängar.

– Men hur har ni kunnat plantera in så många olika blommor, frågade han.

– Vi har inte sått in ett enda frö. Vi har återskapat de historiska ängarna från Linnés tid. På 1930-talet började man att återföra de igenvuxna ängarna till hur det såg ut på 1700-talet, säger Michael Michaëls-son.

– Men så fort man slutar slå, slyar de igen.

Blir fler arter

För varje år växer nu fler av hotade arter till liv när konkurrens och ljus ändras. Fröbanken finns i jor-

den. Vi har över 120 arter. Vi ser svinrot, som nästan försvunnit, men nu besegrat blåbärsriset. Här finns hönsbär, ängskovall, blodrot, lågväxande vitmåra, massor av prästkragar, tjärblomster, kattfot och nu vid besöket i juni, redan vissnad mandelblom. Blå-klockorna väntar på mer sol, men fibblor som grå-, röd-, sommar- och rotfibbla och silvriga ax av tuvtåtel och kovall trivs här.

– Vi slår ängarna med lie och slåtterbalk sent i juli och låter det fröa av sig. När ängsskallrans och höskallrans frökapslar skallrar, d v s då fröna är mogna är det dags att slå.

I dag skördas fodervallarna redan i juni för att ge så mycket protein som möjligt.

– Men vi låter höet torka på krakar. Slåttertiden är viktig. Många sena arter får inte slås för tidigt.

Men att slå alla 7,5 hektar med lie, blir för tungt.

– Det tyar jag inte, säger Michaël.

Slåtterbalk används på öppna ytor och lie bara där det är stenigt.

– Trimmer är fel – den tuggar sönder allt, och det blir svårt att få bort kväverikt material. Själva grunden för ängen är utarmningen på växtnäring för att hålla tillbaka gräset. Avmagring är bra. En del växter trivs där det är lite fuktigare t ex Jungfru Marie nyck- ➤

Kattfot.

- ▶ lar. Många är känsliga. Videörten t ex tål inte slåtter. Granspiran tål inte att man trampar på dess mattor. På våren grovrensas och bränns löv och ris.

Efterslå slåtterängen

En slåtteräng på Linnés tid skulle ha en lagom blandning av höga träd och buskar – gles så att solljuset når marken, men också ge skugga. Genom det bortförda djurfodret utarmas jorden, men växtnäring som fosfor och kalium tas upp av trädens rötter och tillförs örterna när löven multnar. Gödseln tillfördes de små åkrarna. Enligt Linné behövdes fem tunnland äng för varje tunnland åker. ”Äng är åkers moder”, enligt Linné.

Här på Råshult är åker och äng hägnade tillsammans till skillnad från andra ställen där åkern hägnades in så att de friga djuren inte kunde komma in.

– Därför kan vi inte släppa ut får på efterbete förrän i slutet av augusti, september. Annars trampar de ner de känsliga granspirorna. Inte heller besökarna får gå på ängarna utan får betrakta underverket från stigar. Om man inte har möjlighet att t ex låta en äng efterbetas med får – och det är ju inte så vanligt i trädgårdar, kan man t ex slå ängen en gång till i september. ☼

I nästa Hemträdgården besöker vi tre trädgårdar där ängen har beretts plats.

Se mer

Naturvårdsverket har gett ut böcker om hur man sköter ängar.

Ängar av U. Ekstam, M. Aronsson, N. Forshed, LT/Naturvårdsverket 1988.

Mandelblom och smörblomma.

Blommande slåttergubbe.

Så anläggs och sköts en blomsteräng

1. Välj trädgårdens magraste hörn. En näringsfattig, sandblandad mulljord är bra. Ren sandjord kan förbättras med ogödslad torv eller gräsfri kompost. Lerjord kan blandas med grovt grus.
2. Rensa ytan från ogräs. Avvakta två till tre veckor innan du sår, då lockas ettåriga ogräsfrön att gro. Dessa tas bort och likaså högväxt gräs som timotej och hundkex.
3. Ett alternativ är att täcka ytan och låta den ligga i träda minst ett år för att få bort kvickrot, tistlar och andra fleråriga ogräs. Är jorden näringsrik kan du odla potatis året före, det luckrar upp jorden och förbrukar mycket av den lättillgängliga näring som finns i jorden.
4. Så in ängsblomfrö som du köpt eller samlat från örter som du vill ha i ängen, exempelvis prästkragar, smörblommor, natt och dag och blåeld. Man kan även ta små plantor av blommorna och plantera in dem i ängen. Exempel på växter som man kan plantera in är skogsklöver, ängsvial, smörblomma, blåeld.
5. Slå ängen varje år helst med lie, knivslåttermaskin eller slåtterbalk med en klipphöjd ca 6–8 cm. Slår man inte kommer ängen att växa igen, först med gräs och därefter med buskar. Slå inte för tidigt eller för sent – slutet av juli – början av augusti är bäst. Slår du för tidigt förvinner de senblommande arterna efterhand. Slår du för sent eller låter gräset ligga kvar, så gödslas ängen och förstörs.
6. Plocka bort klipp efter att det fröat av sig. Gödslar du eller anlägger ängen på näringsrik jord, gynnas ogräset. Efterputsas med gräsklippare. Det ersätter höstbetningen och gör att vårblommorna som vitsippor och vårlök kommer till sin rätt. Men räfsa ängen bara lagom hårt innan vitsipporna blommar. Vitsippor och vårlök följs av liljekonvalj och smörblommor. Midsommarblomster kommer sedan tillsammans med ängsvial och prästkragar och mot hösten natt och dag.
7. Plantering av små ängsfröplantor görs bäst på eftersommaren och hösten.
8. Ha tålamod – att få en rikblommande, fin blomsteräng tar åtminstone tre år. Under första året kommer många ettåriga ogräs som finns i jordens fröeserv att gro. Klipp av dem innan fröet mognat. Kombinera gärna fleråriga och ettåriga ängsfrön, eftersom de fleråriga ängsväxterna inte blommar under första året. Andra året minskar ogräset och de första ängsblommorna blommar. Komplettera gärna sådden med plantering av ängsplantor – då går det snabbare att få en blomsteräng.
9. Njut: När din blomsteräng väl etablerat sig, är den lättskött.